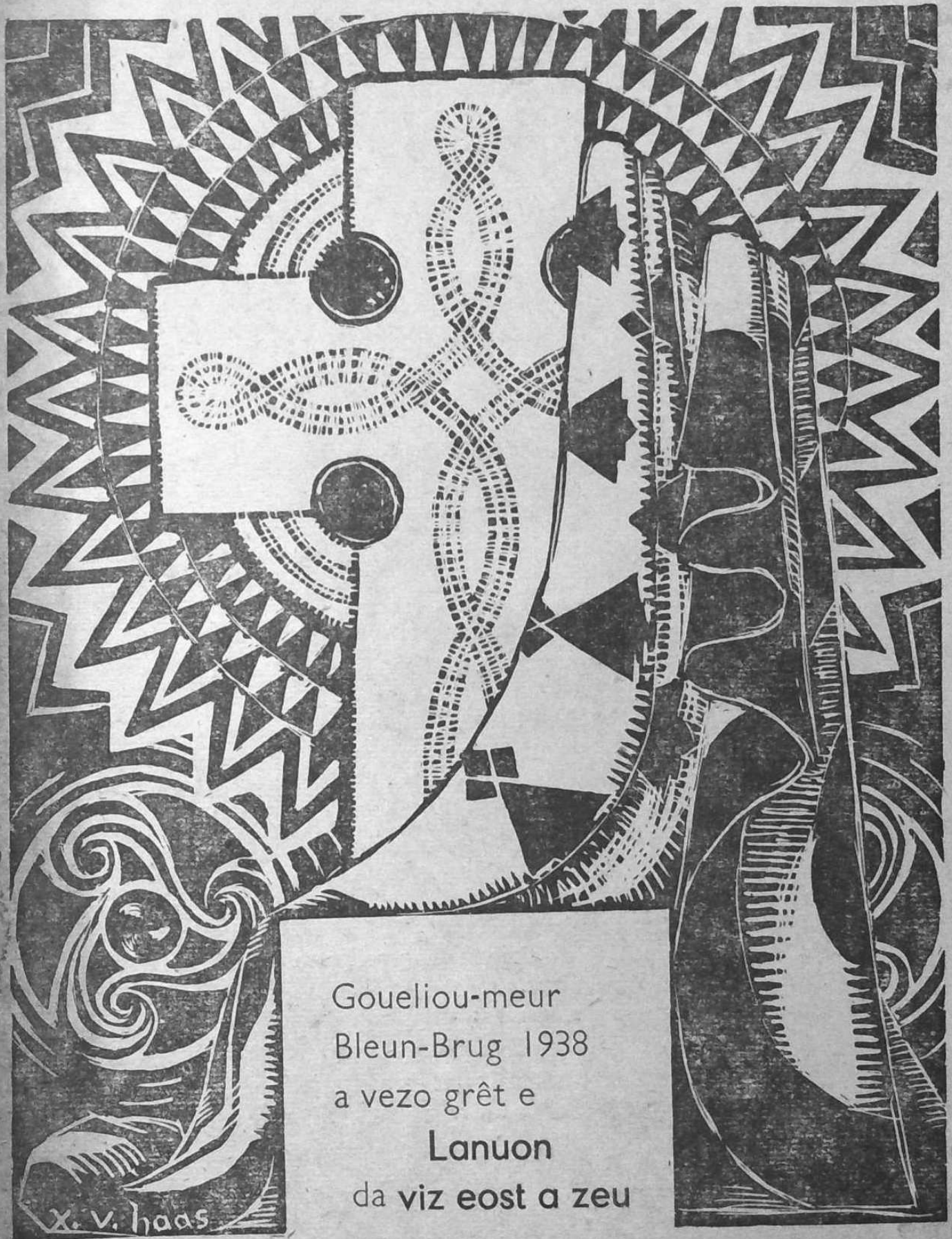

FEIZ HA BREIZ

C'hovevrec 1938

— Kannad Miziek ar Vretoned

Goueliou-meur
Bleun-Brug 1938
a vezo grêt e
Lanuon
da viz eost azeu

FEIZ HA BREIZ

Renet gant an
Ao. PERROT

KOUMANANCHOU DIOUZ AR BLOAZ :

Breiz..... 15 lur — Frans ha broiou stag outi..... 18 lur
Evid ar re a zo e diavéz bro 20 lur
Koumananchou a enor 20 lur

Kasit ho koumananchou, dre chek-post da : M. l'ADMINISTRATEUR DE « FEIZ HA BREIZ », SCRIGNAC (Finistère).
C. C. 21.802 Rennes.

Taolit evez ha lennit piz

Evel m'her gwelit uheloc'h, gand ar geraouez o tont hon eus ranket kas priz hor c'houmanant da 15 lur evit Breiz ha da 18 lur evid ar Frans hag ar broiou stag outi.

Evid ar c'houmananchou a-vernioù, (abonnements collectifs), gant ma vezo, da nebeuta, pemp niverenn, e pep bern, e vezo roet pep niverenn evit dek lur hepken, edoug ar bloaz.

Goulenn a reomp ouz ar re a gar o Breiz, dreist-holl ouz hor c'henvreudeur beleien, skigna hor c'helaouennoù en dro d'ezo. Kaout hor c'hannad, bep miz, epad bloaz, evit 10 lur, a zo kaout traou da lenn, marc'had mat !

N'eus nemet « Feiz ha Breiz » hag a zisklerife splann d'ar Vretoned petra c'hortoz Doue diganto evel kristenien hag evel Bretoned.

Drapoioù nevez Breiz

Ar re a garfe kaout drapoioù nevez Breiz evid ar gouelioù, kermessou pe batronachou, n'o deus nemed ober o goulennoù ouz Unvaniezh Oberou Breiz (Union des Œuvres Bretonnes), Pleyber-Christ (Finistère) a en em garg eus al labour.

Eleiz o deus grêt o frenadennoù, a-benn breman, hag, en o zouez, eun ti-kêr eus Bro-Roazon.

Eun dra vat e vije kaout eun drapo breizat e holl diegeziou Breiz, koulz hag er skolioù hag er patronachou, evel m'her graer e Bro-Flandrez.

Priz an drapoioù (hep o zreid) :

$1^m \times 0.60 = 40$ lur; — $1^m 50 \times 1^m = 55$ lur
 $2^m \times 1^m 25 = 75$ lur.

Gant etamin eo e vez grêt an drapoioù-se.

74^{vet} BLOAVEZ — Nⁿⁿ 2

MIZ C'HOUEVRE 1938

FEIZ HA BREIZ

Hada er boan
evid eosti er Joa

Dre gaer pe dre heg, ar goanv a rank ober e hent. Al lodenn genta anezan a zo tremenet kentoc'h dre gaer eget dre heg.

Met n'hon eus kollet netra evit gortoz.

Ar pezh a zo bet espernet d'eomp gant ar mizioù du a zo bet restaolet, kant evit unan, gant derveziou kenta ar bloaz nevez.

Miz genver en deus skoet warnomp dizamant.

Noz-deiz koulz lavaret ; beb eil tro, ar glao hag an avel, an avel hag ar glao o deus c'hoariet o fenn ha digaset d'eomp da sonj edomp c'hoaz e kreiz ar goanv. Mar d'oa aet berr hag izel an eienennoù : digoret int bet, ha karget a-benn breman. Gellet e vezo, hep mar ebet, doura ar foenneier evit ar rest goanv. Ar re a zale'h mat da varn mizioù ar bloaz diouz ar gour-deizioù, a vezo bet tenval o spered. Pebez bloaz trist a zo da gaout, emezo Paourkez tud !

Piou oar petra vezo ar bloaz ?

Gwelloc'h ha furoc'h eo gortoz evit gwelet.

En em gaout a ray marteze evel warlene. Daoust petra c'hoarvezo, war-lerc'h an amzer fall e tistroio adarre an amzer vat. A gement-se omp sur !

Buan, e gwirionez, e yelo breman ar goanv war e giz. Setu ni e goul e Itron Varia ar Goulou :

« A-benn goul Chandelour,

« Deiz da c'houec'h eur, da bep micherour. »

An deiz oc'h astenn eo ar merk sklaera eman ar goanv o komans beza toc'hor.

Ar goanv eo mare ar gounidegez.

En despet d'ar gwall amzer, he deus ken alies graet d'al

labour chom a-sav, mēziou Breiz-Izel a vezo, araok pell, peur-hadet.

Hag hep dale ar greun, astennet e kreiz an nanchou evit mervel, a vevo a-nevez.

An heol, kresket e nerz d'ezan gant Doue, a deuo goustadik da boket d'ar parkeier ha da zivorfila ar vuhez morgousket enno.

Joa a vezo neuze e kalon an den diwar ar mēz, joa seul e'houekoc'h ma 'z eo bet tennoc'h labour ar c'hounidegez ; joa hag a yelo war gresk dre ma c'hilazvezo ar parkeier ha dre ma tostaio mare an eost. Ar joa-se eo a c'houlenn evitan ar beleg, bep sizun, en e ofis, pa lavar :

« Ra zeui, o va Doue, ar re a had en daerou
« Das eosti er joa, dre gan ar c'hantikou. » (Ps. 128)

Met evit kaout ar joa da eosti eo ret da genta hada. Hag evit beza sur da gaout pennou ed puilh, eo ret teurel en douar greun yac'h, greun dibabet hag a ouenn vat ; ret eo hada d'ar c'houlz. A-hent-all e koller an amzer hag ar boan...

Mar d'eo gwir kement-se evit hor parkeier, ez eo ken gwir all evit an eneon, evit ar parrezioù, evit ar vicher.

Tud yaouank hag a garfe eosti war an tachennou-se, dal-c'hit sonj, hervez komz ar Skritur Santel, eo ret hada diouz ar mintin, hada c'hoaz diouz an noz. (Ecl. XI).

Avelioug garo a c'houez war hor mēziou hag a venn laza enno ar pez a ra o levez, o gened hag o onestiz.

Savit hag hep damant krogit el labour. Digorit en ho kalon hag e kalon ho preudeur irvi doun, ledan hag hir, hag en irvi-se taolit, hep skuiza morse, had yac'h ar vertuzioù kristen, had ar boazamanchou fur, had ar vuhez nevez, goest hepken da gennerza stad al labour douar ha da nevezi hor parrezioù a-ziwar-ar-mēz.

D'an den eo hada, hada er boan ; ar boan eo an errez eus eun eost puilh ha laouen :

« Holl dourn ha dour unanet,
« Poaniomp gant levez
« Da hada e pep spered
« Had ar vuhez nevez. »

L. B.

An Eskop Gwenn (1840-1855)

II

Pa e'helle diskouez e garantez, e kenver ar brezoneg, an Aotrou Graveran ne vanke ket d'hen ober ; kaout a eure tro vras da enori hor yez pa voe degaset, eus a Baris, relegou ar Gonidec, da vro e gavell.

An Aotrou Gonidec, leshanvet « Tad ar Brezoneg », gagnet e Konk, d'ar 4 a viz gwengolo 1775, a varvas, d'an 12 a viz here 1838, (1) e Paris, er baourentez.

Dre anaoudegez vat, ar Vretoned a lakeas sevel d'ezan, e bered e barrez, e Lokrist, eur bez kaer, merket warnan komzou ar barz Brizeuk :

Peulvan, deskit d'an holl hano ar Gonidec,
Den gouizieh ha den fur, reizer ar Brezonek.

Pa voe peurzavet ar bez, e voe merket an deiz ma vije douget ennan ar relegou deuet eus a Baris hag a oa renket, en ti ma varvas ennan Mikael an Nobletz, e Konk ; eur gonel kaer a oa c'hoant da ober ; dereat e vije bet d'ar Prefed dont d'e ren, rak eur vad divent en devoa grêt ar Gonidec d'e vro ; met ar Prefed ne falvezas ket gantan dont da Konk, war an digarez toull ma « n'oa ket bet goulnnet digantan sevel ar bez-se ! » (2)

(1) Ar Bleun-Brug a raio, e Konk-Leon, en hanv a zeu, eur gouel bras, en enor d'ar Breizad kalonek-se, o veza ma tigonez, er bloaz-man, kantvet bloaz e varo.

(2) « Le devoir du premier magistrat du département eut été d'honorer le savant illustre que son gouvernement avait laissé mourir dans la misère et de témoigner au moins des regrets à qui fut privé de faveurs. Il ne parut point et la Bretagne apprit que l'autorité administrative ne pourrait pas assister officiellement à l'inauguration d'un monument qui n'avait pas été autorisé. Ce jour-là, le préfet de Quimper, à 9 heures, il était en route, quittant ses affaires, remettant un voyage de Paris, et faisait soixante lieues en trois jours pour présider aux honneurs que la Bretagne décernait à Le Gonidec. Je ne m'étonne pas si le rédacteur en chef d'un journal de Brest (« L'Armoricain » du 14 octobre 1845), faible écho, mais fidèle de la reconnaissance générale, ajouta : « Par une telle conduite, M. Graveran vient d'acquiescer au respect et à l'attachement du pays de nouveaux droits. » (Cf. « La Renaissance Bretonne », de M. de La Villemarqué).

Pa glevas ar c'helou-se, da nav eur diouz ar mintin, kalon an Eskop a yeas bihan ; eun dismegans e oa an dra-se evid ar Vretoned hag, hep torta, hep sellout ouz hirder an hent, e lakeas raktal starna e gezeg ha da zek eur edo en hent, daoust pegen dies e oa beachi er mare-se ! Tri ugent leo bennak a reas evelse hag ar Vretoned, lore'h enno, a embanne, a vouez uhel, o c'harantez hag o anaoudegez vat d'an Aotrou Graveran.

Stanket en devoa o genou da enebourien ar brezoneg, eur wech c'hoaz ; ne vezent mui ker rok o sevel o mouez ; betek neuze e oa glac'harus stad hor yez rak gwallgaset e veze gand an dud e karg ; an A. Romieu, eur Gall, deuet da is-prefed, en hor bro, a skrive evelhen : « Evit degas gwellaenn e gouenn ar Vretoned eo dâ d'eomp sevel paeon, evel ma reer e evid ar c'hezeg ! Poaniomp da lakat ar veleien a-du ganeomp evit ma ne roint o Fask nemet d'ar vugale a oar ar galleg hepken ha ma korbellint ar re all holl ! »

Romieu eo ivez an hini a skrive : « Muzula a ran hep e bloaz pet leo a goll ar brezoneg ! » (3).

Hag o komz dirak eun toullad mistri-skol eun is-prefed all a lavare : « Dale'hit sonj mat, mignonned, ne 'z oe'h laket d'ober skol, nemet evit laza ar brezoneg ! »

Met, pa zave an Aotrou 'n Eskop e vouez a-du gand ar brezoneg, piou en divije kredet c'hoaz diskleria « ar blija-dur en deveze o klevout pet leo a c'houneze, bep bloaz, ar galleg war ar brezoneg ! »

(3) « Créons pour l'amélioration de la race bretonne quelques-unes de ces primes que nous réservons aux chevaux et faisons que le clergé nous seconde en n'accordant la première communion qu'aux seuls enfants parlant français. »

(Extrait du rapport de M. A. Romieu, sous-préfet, auteur du « Spectre Rouge », né et mort à Paris (1800-1855).

« Je mesure chaque année combien de lieues perd le breton. »

(Auguste Romieu, cité par Michelet, Histoire de France, tome II, p. 27).

« Surtout, rappelez-vous, Messieurs, que vous n'êtes établis que pour tuer la langue bretonne. »

(Alloecution d'un sous-préfet, à des instituteurs primaires, cité par le Docteur de Kergardec dans un article sur la « persécution à la russe » paru en décembre 1845 dans la « Revue d'Armorique ».

Ar Brezoneg a oa salvet ! Mouez an Aotrou 'n Eskop hag hini ar Gonidec a voe klevet eus a-bell ; d'ar Vretoned, a gare o yez, e teuas eus pevar c'horn ar bed, komzou frealzus evel ar re-man : « A-du emamp ganeoc'h, pa glaskit « gounit, da c'hortoz kaout gwelloc'h, ar gwir he deus pep « yez da vleunia en he bro, ha n'omp ket evit eun hep rei « meuleudi d'eur bobl hag a jom ker sonn hag hoc'h hini « dirak he gwaskerien, hag a zo he buhez labourat, evid ar « c'hloar hag an enor ! » (4)

Setu ar c'homzou mat a deuas betek diskibien ar Gonidec, eus ar Gres, eus a Paris, eus a Vro-Zaoz, eus an Alamagn, eus ar Sued, eus an Helvesia, ha me 'oar me : « Meuleudi d'an dud a zifenn o yez, evel eun tenzor ! »

Pa varvas an Aotrou Graveran e voe kanv bras d'ezan ; ar vugale a ouelas puilh hag ar varzed a zavas gwerzioz da ziskleria e vuhez hag e vadoberou.

« Gwerz an Eskop Gwenn » a veze kanet e kement pardon bras a oa e Breiz ; an Aotrou Graveran a oa bet leshantvet an Eskop gwenn dre ma oa deuet e vleio da wenna pell araok ar gozni.

Gwerz an Eskop Gwenn a oa hir ; ar barz ne vankas ket

(4) Charles Lenormand annonça son projet de porter la langue celtique dans sa chaire du Collège de France ; Ampère et Ozanam consacraient plusieurs leçons à la littérature bretonne ; l'Académie des Jeux Floraux invitait à ses fêtes les poètes d'Armorique.

D'encore plus loin quelques mots arrivaient, rassuraient les zélés bretons ; les Flamands de Belgique ; puis une gazette d'Athènes : « Le Journal de la Renaissance grecque » envoyait des félicitations au journal de la Renaissance bretonne et adressait aux « anciens et légitimes propriétaires du sol, sa sympathie pour les efforts tentés par eux en vue de reconquérir, faute de mieux, leur nationalité morale, sympathie que mérite « un peuple qui ne craint pas le despotisme, qui vit libre dans le monde et dont la gloire et l'honneur sont la vie ».

Berlin, Leipsig, Genève, Prague, Christiania, ajoutèrent leur grain d'encens par la voix de : Grimm, Zeus, Pictet, Francesconi, Holmboe. Parlant de l'œuvre de Le Gonidec, ils déclaraient ses travaux dignes de la plus haute estime, disant qu'il avait bien mérité de la Patrie bretonne.

da lavarout hano enni eus eun dra a skoe war e galon : e-garantez evid e vro :

Ar jeneral Kavagnak, paotr start ha den a feiz
A c'hoanteas e henvel arc'heskob e Paris ;
Mes refusi a reas krenn 'vit dont da Vreiz-Izel,
Etouez e vugale, da veva, da vervel.

Meur a eskob all, bet war e lere'h, war gador sant Kaou-
rintin, a heulias e skouer, war ar poent-se.

Da gloza hor pennad e lakomp poz diweza ar werz a zo-
ennan pedenn ar barz d'an Eskop gwenn a vezo hon hini :

Goulennit digant Doue ma kendalc'himp er feiz,
Feiz koz Gralon, Gwennole, feiz ar Zent koz a Vreiz ;
Ha deiz ar varn ziweza e vo c'hoaz Bretoned,
E iliz sakr Rumengol, o pedi, daoulinet !...

TINTIN ANNA.

EUR BELEG MEKSIKAT MERZERJET

GANT DISPAC'HERIEN E VRO

Pempet pennad

Ar gwad a ruilh

AN TAD PRO HAG AN HOSTI SAKR

Meksiko a zo eur gêr a 400.000 den ; 37 parrez a zo enni.
Pa voe stlapet er prizoniou eur c'halz eus ar veleien, n'eo-
ket labour eo a vankas d'al lean yaouank.

Ministred Jezuz, ar re anezo o devoa gellet en em zi-
wall diouz kraban an dispac'herien, ne ankounac'hajent ket
mad an eneou. Mont a raent, dre guz, daved an dud fidel hag
an dud toc'her evit ranna d'ezo Bara an nenv. An Tad Pro
a ziskouezas eun nerz-kalon dispar ; morse al lentoni n'he-
devoe peg ennan.

Skriva a reas ar e'homzou-man : « Pa ne voe mui graet
-an ofisou en ilizou, e savjis ar pezh a hanvan « lec'hioù ar za-
kramant » ; bez' ez int lec'hioù ez an enno da rei ar gomu-
nion ; evelse em eus gellet rei benvez war-dro tri c'hant
komunion.

« D'ar gwener kenta, an niver a gomunionou a ya war
gresk ; evelse, er miz diweza, em eus roet daouzek kant. Bez'
-em eus dervezioù merket evit klevout ar c'hofesionou, e meur
-a di ; digemerout a ran enno tud fidel a bep renk ; dont a
reont aze evit beza aliet, evit beza frealzet hag evit selaou
-eur brezegenn bennak.

« Penaos e c'hellan-me harpa ouz eur c'hrogad ker kalet,
ker bresk ha ma 'z oun ? her goulenñ a ran. Eur merk anat
-eo, ec'h en em zervich Doue ac'hanoun evel eus eur beveg
hag e fell d'ezan an dra-ze : anez, e vefen bet a-vreman ouz
torgenn. »

E mizioù diweza ar bloaz 1926, ar polis en em stagas da
waska ha da vresa emgloioù ar gatoliked. D'an 22 a viz
gwengolo, ec'h en em strinkas en eun ti a oa bodet ennan
tud eus an « Emgleo evit difenn ar relijion », hag e taolas he
-c'hrabannoù yut war daou c'hant anezo.

E skridoù an Tad Pro e lennomp : « Daoust ma 'z omp
-spiet en eun doare striz gand ar poliz-kuz, e c'hellan rei ar
vadiziant, benniga eurejou ha kas ar Viatig d'ar re glanv.
Digouezet eo bet ganin, en em gaout gand ar polised (10.000
-ez eus e Meksiko), el lec'hioù ma 'z aen enno evit rei ar
zakramanchou.

« Va abadenn genta a c'hoarvezas en unan eus va « le-
-c'hioù evid ar zakramant ». C'houec'h eur eus ar heur
-oa. En em gavet oan e hanter ar gomunion, pa zeuas dave-
-domp eur vatez en eur youc'hal : ar polis ! ar polis a zo aze !

« An dud fidel a gemer aon. — « Chomit e peoc'h, a li-
-viris d'ezo, kuzit an doubieroù hag en em ingalit, dre holl,
-en ti, ha dreist-holl arabad ober trouz.

« Evidoun-me, gwisket holl e glas-wenn, ha war boull va
-c'halon ar zakramant meulet ra vezo, a zigemeras paotred
-an droug.

- Aman ez eus eun ofis evid an holl, emezo d'in.
- N'her gwelan ket e giz ebet.
- Eo, eo, aman ez eus eun ofis evid an holl.

— Mat ! evid ar wech-man, livirit ervat ez oc'h bet henchet fall.

— Penaos henchet fall ? Gwelet hon eus eur beleg o tont aman. Ouspenn, ar gemennadurez hon eus bet da welout ha da furcha an ti-man. Hon heuilhit !

« A, ya ! Ne jome mui nemet an dra-ze ! Hoc'h heulia ? A belec'h ho peus gwir d'ober d'in plega da gement-se ? Diskouezit d'in her gellit dre wir. Ne vern ket ; ma fell d'oe'h, kerzit dre an ti, ha ma kavit ez eus, en eur c'horn bennak, eun ofis, deuit d'her c'hemenn d'in evit ma 'z in d'an oferenn.

« An dud-man a yeas neuze dre an ti, hag o veza ma felle ganin en em virout diouz abadennoù gwasoc'h, ec'h ambrougis al lostrugennou, en eur ziskouez d'ezo, en o raog, ar pez a zizoloijent a-dreñv pep dor... Met ne voe kavet beleg ebet, hag ar polised gouziek en em lakeas e gward e dor an ti ; mont a ris diouto, war zigarez em oa va labouriou da ober ; ar re-man a vire ouzin da jom ganto.

« Mont a ris da rei ar gomunion el lec'hion all, merket evit se. Pa 'm boa echu va dever, e teuis da welout va folised, met atao beleg ebet. »

E TOUEZ AR VERZERIEH

E miz here 1926, da c'houel ar C'hrist-Roue, karr-dre-dan ar c'houarnamant a rankas chom a zav dirag Iliz Jezuz, e Meksiko, hag ar gristenien bodet eno a lavaras a-bouez-penn : « Bevet ar C'hrist-Doue ! » Raktal ar zoudarded a dennas hag a lazaz unan bennak... Pevar c'hant fidel a voe stlejet d'ar prizoun ; en o zouez, e oa merc'hedigou, hag ar re-man a voe skourjezet en eun doare kriz, met ne ehanjont da embann e chomjent bepred katolikezed vat.

Meur a dro, an Tad Pro a voe dare d'ezan beza paket, met dre e ijin, e c'helle en em denna brao a douez ar rouejou stignet war e hent. Koulskoude d'ar 5 a gerzu e voe tapet gant mevelien an droug. En eul lizer e lavar :

« Da zeiz eur diouz an noz, oun bet treinet beteg ar prizoun e kompagnunez pôtrez yaouank all... Trement hon eus an noz e kambr ar stered, rak an urz d'hor stlepel er prizoun a zougenne : ra vezo klasket gwaska ar brizounerien, ar gwaso ma vezo gallet. Edoug an nozvez-se, hon eus lava-

ret ar rozera... Antronoz, e voemp dizammet eus hon ereou. Seulvui e prederian war an abadenad-ze, seulvui ez oun sebezet ne vefe ket bet tennet warnoun... »

Deut miz genver 1927, e tigaser da Veksiko eus meur a gorn ar vro, beleien a strolladou evid o zeurel en toullou-kuz. Eun deiz, e stlejer 80, hep truez ouz o oad nag ouz o foanion ; eun deiz all, eman tro tri c'hant beleg eus eskopti Jalisco : daou eus ar re-man a voe torret d'ezo o daouarn gand ar zoudarded, en abeg m'o devoa lavaret an oferenn, ha medisn ebet n'en devoe aotre da zoursial outo. Abarz nemeur, ar re vrudeta ha gouziera eus ar gatoliked a rankas heuilh o fastored.

Dourdiz hag ampart evel ma 'z oa, an Tad Pro a gave an dro d'en em zila er prizouniou, evit skigna, en eneo a oa enno, frealzidigez ar relijion ha tommer ar garantez.

« Koveset em eus er prizouniou, emezan en eul lizer ; setu al lec'hioù a zarempredan ar muia, rak leun-chek int a gatoliked. Kas a ran d'ezo bevans, pleonkou, arc'hant, sigar. Ma c'houezfe ar gwardou pe seurd labous ez oun !... »

Kemeret a reas preder ive gand Emgleo ar yaouankiz kristen. Ar c'houarnamant her gouie hag a glaske e baka : « Meur a wech, eme eun Tad Jezuit a voe e Meksiko gantan, pennou ar vro a gasas, en e eneb, urziou da gregi emnan, met bepred e kave an tu da dec'hout diouz daour en vuntreien paet evid e laza... Gwelet em eus pegement an Tad Pro a oa tost d'ar gwall daoliou, met ne c'hoantae nemet eun dra : skuilh e wad evit Jezuz-Krist. Pet gwech em eus e glevet o tiskleria ar c'hoant-se ! Meur a dro eo bet er prizoun ; met pa voe warnes gwelout e youl o vont da veza sevenet, e veze a-nevez laosket da redek. »

Prezek a rae ive retrejou ha drezo e rae kalz a vad ; en unan anezo e c'houezas da Zoue daouzek skolaerez eus skolioù ar c'houarnamant. Retrejou evelse, roet en eur riskl ker bras, a oa skolioù a zantelez birvidik. Rak gwad ar gristenien a rede dre ruiou ar gêr-benn.

Kerkent ha miz genver, ar Yaouankiz katolik he devoa pemp merzer bet heskinet en eun doare iskiz ha fuzuilhet a c'houdevez, dre gasoni evid ar C'hrist-Roue. D'ar 15 a viz ebrel, deiz gwener ar Groaz, eun oberour yaouank, mouler eus e vicher, oajet a 23 bloaz, Juan Manuel Bonilla, rener ar

Yaouankiz katolik, a goueze dindan tennou an dispac'herien; a greizdeiz da deir eur, e chomas stak ouz ar groaz. D'ar mintin zoken, en devoa skrivet d'e c'hoar : « Doue hor Mestr a zo falvezet gantan kemerout va gwad ha va buhez... E peoc'h emañ dirag ar sakrifik. »

Hag ar gwad a ruilho founnusoc'h founnusa. Er zizun eus an deiz kenta d'an 8 a viz mae, seitek beleg a zo merzeriet war eun dro. Renket dirag eur c'houverenn zoun a dlee-beza o bez, int diskaret holl a-unan a dennou fuzuilh. Darn a vev c'hoaz, met an touller-beziou a rank daoust da ze o-goloi holl a zouar. Eun nebeut amzer goudeze, e koll e skiantvat.

Er bloavez-se c'hoaz, ouspenn hanter kant paotr yaouank ha war dro tregont beleg a c'hounezas kurunenn ar verzerenti. An Tad Pro a brezege da Veksikiz nerz-kalon ar verzerien hag o c'harantez evid ar C'hrist-Roue, rak gouzout a rae e teufe o skouerion santel da sklerijenna ar sperejou ha da entana ar c'halonou :

« Gwad ar verzerien
« 'Zo had kristenien. »

M. S.

Doare ha doare da sevel Bugale

I. — GWECHALL

Setu aman hag a zo bet gwelet en hor bro Vreiz, breman ez eus 80 vloaz pe wardro. Eur vamm, intañvez, a jome ganti pevar grouadur. Kemeret a reas ar stur e lec'h an tad a oa maro, ha diskleria a reas ez afe mat an, traou endro, e vije urz en ti. « Ar pevare gourc'hemenn a Zoue, emezi, a lavar e tle ar vugale senti ouz o c'herent. Rakse 'ta, va bugale a zento ouzin. »

Eur zulvez, dioc'h an noz, ar mab kosa a c'houlennas mont da dremen eun eur gant kamaraded en eun ti all. — « Nann, eme ar vamm. Ezomm, am eus ac'hanout. Aman e chomi. »

Ar paotr a yeas droug ennan, hag a zisklerias di-chek : « P'e gwir n'em eus tamm liberte ebet aman, me a guitaio va zi. » Ne lavaras ket muioc'h, hag ez eas d'e wele.

Antronoz pa zavas diouz ar mintin, e kavas renket, war ar bank, e kichen e wele, diou roched hag e zilhad all.

— Sell, petra eo an dra-man ?

— Da bakadenn. P'e gwir ne blij ket d'it chom aman, kerz d'al lec'h ma kari.

Hag an den yaouank a gemeras e zilhad, enkrezet bras, terval e benn. E vreudeur all o doa c'hoant mont gantan eur pennadig war an hent, met ne gredent ket.

D'an abardaez noz, p'edo an dud en ti gant ar **Ba-ter**, e voe klevet an nor o tigeri. Ar mab prodig a oa distro. Met e vamm ne lavaras ger d'ezan, ar re all ken nebeut. Antronoz e voe henvel. Pep hini a yeas d'e labour. Ar mab kosa a jomas e fichen an oaed, soublet e benn, hag epad an deiz ne reas nemet trei ha distrei endro d'an ti, hep kredi lavaret ger.

D'an eil dervez goulskoude, pa verkas ar vamm o labour d'an dud, ar paotr a gredas digeri e c'henou :

— Ha me, va mamm, n'em bezo netra d'ober ? Ne roit urz ebet d'in ?

— Pa ouezi senti, e vezo merket d'it da labour. Araok, ne vezo ket.

— Mamm me a zento.

— Atao ?

— Atao.

— Ha war an eur ?

— Ya, mamm, war an eur, heb en em glemm morse.

— Mat, kemer da renk neuze etouez da vreudeur.

II. — BREMAN

Ar vugale ne c'houlennont ket aotre da vont da redek. Mont a reont hep goulenn aotre o c'herent. N'e ket eun eur e chomont er maez eus o zi, met deuet e vez an noz pell a zo, ha n'int ket distro c'hoaz. A-wechou e vez tremenet hanter-noz a-raok m'en em gavont, hag e pe stad emaint ! Mezo dall. O c'herent ne gredont lavaret ger d'ezo.

— Mamm, pemp kant lur d'in da vont d'ar foar.

— Eus pelec'h ez pevezo pemp kant lur ? N'eus ket a bemp kant lur en ti.

— Mat, ma ne roit ket d'in, me a guitaio an ti-man evit mat, ha gwaz a-ze evidoc'h.

Hag ar vamm a ya d'an ti tosta da c'houlenn pemp kant lur da bresta, hag o ro d'he mab.

Yvonik o sevel eus e wele.

— Mamm, ne lakin ket ar bragez-man. Roit d'in eun all.

— Ha perak, va faotrig ? Da vragez a zo mat c'hoaz. N'eus toull ebet ennan.

— Ne fell ket d'in, la !

Ar vamm, ma vije eur vaouez a benn, a lavarfe d'he mab : « Mat, chom divragou neuze ha kea d'en em ziskouez d'an dud er stad-ze. »

Met, ne gomzo ket evelse. Mont a raio d'an armel da gere'hat da Yvonik ar bragez a c'houlenn.

Hag Yvonig, dre ma kresko, a raio muioc'h mui e vestr en ti, a vezo direzoun, dizentus, a raio poan, mez d'e vamm : pa vezo bras, e vezo eur foraner, eur galorper, mat da netra.

Ret eo lakat ar vugale da blega, da zenti.

J. U.

Euzkadi : mor a gan

Pobl Euzkadi, daoust d'ar brezel kriz a lazaz ar re wella eus he bugale, flastret he gwiriou ha dismantret he donar, a gav c'hoaz, nerz a-walc'h da voustra war he glac'har ha da ziskouez kaerderiou he ene leun a vuhez.

Ar re o deus gwelet, epad gouelioù Nedeleg diweza, ar strolladou euzkarat Eresoinka hag Elai-Alai a oar breman pegen uhel eo spered gouenn Euzkariz ha peger bras eo o nerz-kalon.

ERESOINKA, eo hano eur strollad kanerien, korollerien ha c'hoarierien euskarat, krouet war douar an harlu ; holl o deus bet da c'houzanv eus a berz ar brezel hag, en o zouez, e kaver medesined, alvokaded, ijinourien, micherourien, ke-lennerien, koueriaded ha zoken beleien.

An digemer a zo bet grêt da Eresoinka, e Paris, a zo bet eus ar c'houeka ha meuleudi o deus bet digant an holl.

Ar Bleun-Brug a bedas ar c'hannad en deus, e Paris, an Aotrou de Pichon-Longueville, da vont da welout Eresoinka, ar pez a reas kals a blijadur da Euzkariz, rak evel ma lavare « Euzko-Deya » : « Eun testeni e oa kement-se eus karantez « katoliked Breiz evit katoliked Euzkadi hag evit kement tra « a zell ouz buhez, yez ha giziou ar bobl euskarat. »

— « Bet oun bet o welout Eresoinka, e sal Pleyel, a skriv « d'eomp hor c'henvroad an A. de Pichon-Longueville ; eun « dudi e voe kement-se evidoun ; Euzkariz, dek ha tri ugent « bennak anezo, gwazed ha merc'hed, a zo kanerien a-una- « nou, a strolladou ha dreist-holl korollerien dispar ; o c'ho- « rollou a zo dishenvel kaer diouz korollou ar poblou all hag « a bep seurt ez eus anezo : korollou en enor d'ar vro, evel « ar salud da vanniel Euzkadi ; korollou a ampartziz ha gant « lid bras, grêt dirak ar merc'hed epad ar gouelioù ; re fen- « tus ivez evel dans « Yann a zans ! » Ar c'horollou-se holl « a vez korollet gant gwazed hepken ; ar zoner a gemer eun « daboulin hag eur fleüt da verka ar muzul.

« Euzkariz o deus eun ene troet warzu an traou miste- « rius, evel m'her ro da anaout arvest ar « Sabbat » ha,

« dreist-holl, ar c'halvadenn vroadel a zo eur seurt hopa-
« denn a glever o pellaat hag o vont war voanaat, evel eun
« hekleo. »

Meur a Vreizad all, o chom e Paris, a yeas ivez, da heul
kannad ar Bleun-Brug, da zaludi Eresoinka.

Eresoinka a raio tro an Europ hag a 'z ay, marteze, d'an
Amerik; a-raok kuitaat Paris, e renerien, an Aotroned Ga-
briel de Olaizola ha Luiza de Esnaola, a vennas diskouez o
anaoudegez vat da berson parrez Santez-Jenovefa Paris, —
a roas d'ezo saliou e batronach evit gellout studia enno ar
pez o devoa da ziskleria e sal Pleyel, — oc'h ober eur c'hoari-
riadeg, evit bennoz Doue, evid e iliz, unan eus ilizou paoura
Paris.

Hag ELAI-ALAI ?

Elai-Alai, — da lavarout eo : Gwennilied skanv, — eo
hano koant eur strollad bugale eus a Euzkadi hag a gerz
war roudon ar re vras, o kana hag o korolla, eus o gwella.

E Elai-Alai, n'ens nemet bugale eus Gernika, kêr zan-
tel Euzkadi, bet pulluc'het, evel ma ouezer, gant kirri-nij
Franco, d'ar 26 a viz ebrel diveza.

Grêt o deus eur gouel, e Paris, d'an 8 a viz genver di-
weza ; ar gouel-se a oa renet gand an A. Leizaola, ku-
zulier ar Justis hag ar Zevenadurez euskarat. N'omp ket evid
ober hano aman eus kement tra gaer a zisklerias bugale Ger-
nika : korollou, kanaouennou, kantikou, hag ar c'han Gerni-
kako Arbola, savet en enor da C'hernika ha d'he gwezenn-
zero, selaouet gand an holl, en o sav.

Ar gwella gourc'hemennou a zo bet kaset da vugale Elai-
Alai eo komzou an Aotrou Marot, person Itron-Varia ar
Peoc'h, e Suresnes, a zigoras frank dor e galon ha dor e di
da vugale Euzkadi a oa hep ti nak oz :

« Epad ma oant e Suresnes, en hon touez, eme ar beleg-
« se, o deus grêt muioc'h a vad d'hor parrez, eget ne reas
« hon tud d'ezo dre o digemer karantezus. »

Eun nebeut deizioù goudeze, ar c'hardinal Verdier a yeas
da Suresnes da welout bugale Gernika hag e tisklerijont, di-
razan, darn eus a arvestou kaera Elai-Alai.

Goude ar c'hoariadeg, ar C'hardinal a oa ouz e heul an

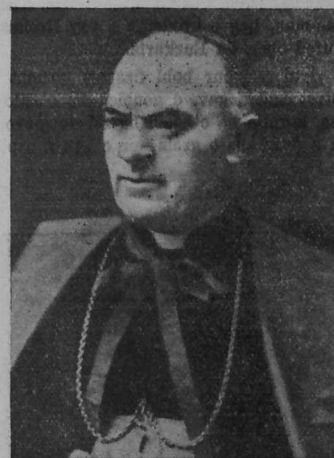
Aotrou Fontenelle hag an Tad Lhande a rannas kouign ar
Rouaned etre bugale Euzkadi.

D'an 28 a viz
genver, ar c'har-
dinal Verdier en
devoe tro da we-
let bugale Ger-
nika, adarre, o
c'hoari e sal
Marcellin Berthe-
lot, dirak eur mi-
lierad tud, evit
sikour sevel e
gantved iliz ne-
vez hag e lavaras
d'ezo ar c'hom-
zou brao-man :

« Penaos chom
« hep karet ar
« Gwennilied
« Skanv »-se
« ker koant ha
« ken hegarat, o
« deus ranket te-
« c'het diouz o
« bro d'an oad tener m'o devoa ezomm da veza gwaskedet
« hag a zo c'hoaz en o daoulagad ar gwel eus an traou eu-
« zus a dremenas dirazo hag en o diskouarn ar voud eus ar
« geriou leun a gasoni o deus klevet ; a zo diskaret o nei-
« ziou blot ha tee'het diouto o c'herent.

« O welet o dansou koant, glan ha seder, penaos ne deu-
« femp ket da c'hoantaat gwelet an dud o trei kein d'an
« dansou a c'hiz nevez a ra kement a c'haou ouz hor yaouan-
« kiz hag o tigas, en dro, ar c'hiz da zansal an dansou
« a-wechall.

« Me va-unan, mab ar menez, em eus danset pa oan
« yaouank dirak tantad sant Yann ha lammet, marteze, zo-
« ken, a-us an tan !... »

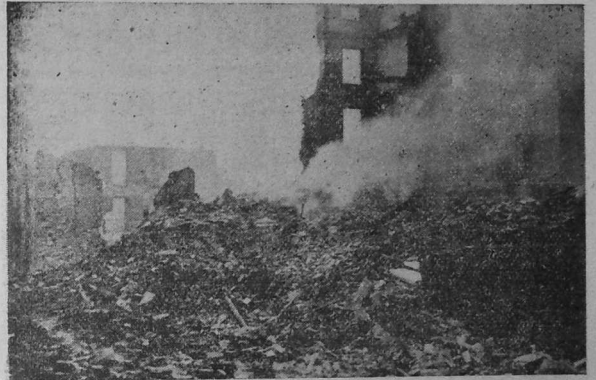
Hag ar c'hardinal, an daerou en e vouez, a glozas e brezegen o pedi Doue ma teurvezo gantan lakat ar peoc'h da ren, hep dale, a-nevez, war douar ar Spagn.

Fizians hon eus da welout Elai-Alai o tont da Vreiz, er bloaz-man, hag e kredomp e ray Breiziz al laouena digemer, a oufed ober, da Euzkariz.

Setu aze eur bobl flastret kement ha ma c'heller beza flastret hag a gav, e goueled he c'halon, nerz a-walc'h evit kana, korolla ha c'hoari ha rei da glevout d'ar bed he gouelvan a darz eus e greiz eur c'han a esperans.

Elai-Alai « Gwenniled Skav » Gernika,
o saludi ar C'hardinal Verdier, d'an 28 a viz genver diweza.
(Kliched an « Nouvelliste »).

Kêr Gernika dismantret

TUD VRAS

eur bobl e gwask

Jose Antonio DE AGIRRE

Kinniget d'ar re a venn kaout
sklerijenn a-raok barn eun
den.

Evel e vestr, Sabin Arana Goiri, an Euzkarad all-man a zo da genta, ha dreist pep tra, eur c'hatolik birvidik.

Ganet d'ar 6 a viz meurzh 1904, e Bilbao, Jose Antonio de Agirre a yeas ez yaouank da jom da Guecho ; pemp breur ha teir c'hoar en deus hag ar c'hosa eo eus a nao.

Alvokad eo evel e dad ; skolietao eo bet, evel e vreudeur, gant Tadou Kompagnunez Jezuz Orduna ha goude e peur-

e'hreas e studi e skol-veur Deusto.

En e vleun e veze pa e'helle studia lezennou ar Gwir-etre ar broadou hag an doareou da zegas gwellaenn etouez an dud.

Da e'hoari, da neunv, da roenvi, n'en devoa ket e bar. Hen oa rener-meur Unvaniez katolik ar Biskaia.

D'e 29 bloaz e timezas gant Mari du Carmen de Zabela, eur plac'h yaouank skoliet da genta gant C'hoarezed Guecho, goude gand Ursulinezed Pau hag er fin gant leanezed Upper-Norwood e Bro-Zaoz.

Eur vere'h vihan tri bloaz o deus hag a zo he hano Miren Karnele Aintzane.

An Aotrou Agirre a zo eun den eün, eur e'hristen eus an dibab, eur zant, zoken, a lavar e genvroiz ; lakat a ra kement hini hen darempred, nemet dallet e vefe gand ar politik daonet, da veza a-du gantan.

Abaoe e ugent vloaz n'en deus ket ehanet da stourm evit startant ar feiz kristen e pobi koz Euzkadi hag harpa gwirion ha fre-kizov e vro.

D'e 27 vloaz e voe hanvet da vër e Guecho ha tri miz goude e ca depute : eun den oa ha n'en devoa enebour ebet ha setu perak e voe dibabet, d'ar 6 a viz here 1936, evit bez e penn gouarnamant nevez Euzkadi : daou vloaz ha tregont n'en devoa ken.

Dirak eur mor a dud, e zaoulagad troet warzu ar groaz hag e zorn astennet war an Aviel e reas al le koz euskarek : « Stonet dirak Doue, em zav war douar Euzkadi ha dindan « gwezenn zero Gernika, an envor eus va zud koz em spered, « e tonan kas da benn va gefridi, gand eur gwir lealded. »

Gouarnamant ar Republik euskarek a jomas eiz miz e Bilbao, met da viz mae 1937, e rankas tee'hout pa voe tre-c'het armeou Euzkadi gand armeou Franco. -Ar e'honarnamant-se, es eo d'eoc'h gouzout, a oa eur e'houarnamant a urz hag a benn ha tud Euzkadi, ouz e zevel, o deus diskouezet d'ar bed höll e oant gouest, hep tamm ebet en em zispartia dionz ar Spagn, d'en em ren o-unan.

Nebeud a-walc'h a vrezeliou santel a zo bet, etre an dud, abaoe ma 'z eus anezo ; brezeliou diaoulek a zo bet, avat, tra a-walc'h, da ruzia kement tachenn zouar a zo er bed.

D'an 19 a viz gouere 1936, pa zavas Franco hag e dud banniel ruz aour an Dispac'h, er vann, evit diskar gouarnamant fallakr Madrid a oa, eiz miz a oa, o waska ar Spagn, eleiz a gredas o devoa gwir d'hen ober ; Agirre, daoust d'ezan da gondaoni atao, ha kalet, torfejou ar re ruz, ne gredas ket e vije ar gwir-se ker splann hag an Aviel hag e chomas kentoc'h hep mont a-du gand an Dispac'herien wenn eget ne 'z eas a-du gand an Dispac'herien ruz.

Setu aze e fazi, mar deo eur fazi, met eur gudenn rouestlet eo kudenn ar Spagn, mar deus unan.

Dispennet eo bet an A. Agirre ha tamallet, e pep doare ha kemeret gant eleiz evid eun nac'her e feiz ; e Frans, koulskoude, en deus kavet difennourien start etouez an dud uhela dre o spered hag o feiz : « Renerien ar « brezel santel », eme J. Maritain, o deus muioc'h a gasoni ouz ar gris-tanien ne gerzont ket a-du ganto, eget n'o deus ouz an dud « divadez. » (1)

— « Ne vez ket flastret, en eun doare ker gouez-se, eur « bobl koz, ker kristen hag hini Euzkadi, war zigarez ma « n'he deus ket gallet kredi edo ar gwir gand ar re a zegase « brezel, er vro, da ziskar ar C'houarnamant. » (2).

Ernest Psichari, eun Tregeriad, dre e vamm, hag eur e'hristen mat, a lavare : « Lec'h a zo da grena, pa ouezer emae o skriva dindan sell an Dreinded ! »

Atao e skriver, dindan sell an Dreinded, met, muioc'h a lec'h a zo da grena, koulskoude, pa skriver da damall unan bennak, en aoun d'hen tamall e gaou.

Ha rak-se, a-raok gouzout gwelloc'h, arabad eo d'eomp tamall Aguirre, kement-se, na tamall Franco, kement-se ; o daou e c'hellont beza grêt mat, daoust m'o deus grêt dishenvel o daou.

Doue hepken, o veza ma wel pep tra, a oar e pelec'h emae ar gaou hag e pelec'h emae ar gwir.

Ni, ar pezh hon eus da ober eo beza karantezus en hor barnedigezou.

(1) « La guerre sainte hait plus ardemment que l'infidèle, des croyants qui ne la servent pas. » (Jacques Maritain).

(2) « On n'assassine pas un vieux peuple chrétien parce qu'il « a cru qu'il ne fallait pas se révolter. » (François Mauriac).

Pa ne anavezet ket, mat a-wale'h, daou benn eur gudemn,

« Ar gwella mevel
« Eo tevel. »

N'eo ket gant gwin trenk eo e paker kelien, na gant so-roc'hellou eo e paker kezeg spontet, nag a daoliou teod, nag a daoliou pluenn, nag a daoliou kleze, dreist-holl, eo e laker ar re fall da zont enno o-unan ha da wellaat.

*

An A. Agirre, e c'houarnamant hag eul lodenn vat eus e genvroiz a zo breman en harlu, gwir eo ; met, daoust ha n'eo ket gwelloc'h, a-wechou, mont er mêz eus ar vro, eur pennad, eget mervel evel pobl ?

An enor em eus bet da veza digemeret gand an A. Agirre (1) d'an 12 a viz du diweza ha komzet hon eus eus stad truezus Euzkadi hag eus he amzer da zont.

— « Arabad eo kredi, a lavaras d'in ar Prezidant, n'en « defe va gouarnamant talvoudegez ebet breman pa n'ema « ket ken en Euzkadi ; daoust m'emaomp en harlu, e ken-« dale'homp da ren hor pobl hag evez bras a daolomp war « hor c'henvroiz divroet aman hag a-hont hag eun 200.000 « bennak a zo anezo ; eun deiz pe zeiz, ar jeneral Franco a « ranko plega da youl pobl Euzkadi a c'houlenn ma tizrofe « va gouarnamant d'ar gêr ha ma vefe lezet gant hor bro « ar frankiz a zo dleet d'ez ; ma vefe grêt eur vodadeg « hon defe an trec'h eta, hep mar ebet ! »

Setu aze neuze eun den hag a zo harpet ar feiz en deus, en e vro, war ar feiz en deus en e Zoue ; n'eus fors e pelec'h e vez, pe e Paris, pe e Madrid, pe e Zurich, pe e Edimbourg, n'en devez ket a vez o tiskouez ez eo eur c'hristen birvidik, rak dale'hmat a-raok en em lakat ouz taol e ra sin ar groaz, evel m'her graer ivez, e kement tiegez a zo e Euskadi.

Ha dre ma komze e welen pebez den eun e oa ; pa rae n'eo eus e vro flastret hag eus an dismegans taolet warni ha war e bobl ne oa nag en e zaoulagad nag en e vouez, tamm kasoni ebet ! Hag e welen neuze peger gwir e oa ar

(3) E ti kannad Gouarnamand Euzkadi, e Paris.

c'homzou-se lavaret gantan en e brezegenn gouel Nedeleg 1936 : « En hor c'halonou-ni, n'eus ket a gasoni ; n'eus nemet karantez evit hor bro ! »

Rener-meur eur vro vihan eo Jose de Agirre, met Rener-meur eur bobl vras eo ivez.

Ha pa oan o kimiadi diouz ar Prezidant, eun Euzkarad koz a zigouezas ; ouz e welout e sonjen en Aotrou Fransez Vallée ; goude beza saludet an Aotrou Agirre, e lavaras d'in :

— « Breizad oc'h ? Kement-se a ra plijadur d'in. Ha « petra zonzit eus Rener yaouank gouarnamant Euzkadi ? « Eun den a zoare eo, n'eo ket 'ta ? Ha gantan ha sko-« zell Doue n'hellomp nemet kaout fizians, daoust da falla-« griez an dud ! » hag e stardas outan Jose Antonio de Agirre.

Euzkadi koz eo a lake he fizians e Euzkadi yaouank a verv enni spered ar Mestr, Sabin Arana Goiri, a roas e vuhez evid e vro ; gwelet e vezo, dizale, an Aotrou Doue o kemerout Euzkadi, dre an dourn hag o lavarout d'ez : SAV EN DA ZAV !

Herri CAOUISSIN.

EVIT BEZA SKLERIJENNET WAR DOARE-OBER
EUZKARIZ E BREZEL AR SPAGN,

LENNIT :

Le Drame d'un Peuple incompris

La Guerre au Pays Basque

gant VICTOR MONTSERRAT.

eun den hag en deus gwelet an Dispac'h, er SPAGN RUZ, er SPAGN WENN, hag e BRO EUZKADI.

Rei a ra da gompren gand e leor, perak n'eo ket bet aet Euzkariz hag i katoliked vat evel ma 'zint a-du gant Franco.

Al leor, dre ar post 11 fr. 40

Her goulen ouz : Librairie H. G. Peyre, 25, boulevard du Montparnasse, Paris-14^e.

...EUR GONTADENN :

Sermon
Person
Plouvenez

En amzer-se, Plouveneziz a oa fall daonet ; troet e oant ouz traou ar bed ha netra ken ; peg ebet ne gaved warno evid ober d'ezo distrei ouz Doue ; o ferson koz a venne koll e benn o welout pegen kalet e oant da lakat da blega.

Peurliesha ne vezent na wardro iliz, na wardro beleg ; da zeiz ar pardon bras, evelkent, e teujont, niverus d'an oferenn-bred hag ar person koz kêz a lakeas, en e benn, ober d'ezo ar zermon-man :

Va Breudeur ha va C'hoarezed kristen,
Plouveneziz, va Farrisioniz karê,

En noz-man, em ens bet diwar ho penn eun hunvre spon-tus ; an Aotrou Doue, emichans, eo en deus laket el mat ar barrez da zegas d'in an hunvre-se ; ez an d'her c'honta d'eoc'h.

Dre va hunvre e kreden e oan maro ha dioc'htu ma oa et va ene ens va c'horf ez is, na petra 'ta, da skei war dor ar baradoz.

Sant Per, porzier koz ti an Aotrou Doue, a deuas da zi-geri.

— Petra glaskit ? emezan.
— Petra, emoun-me, mont d'ar baradoz, na petra 'ta, etouez va farresioniz.

— E pelec'h e oac'h person ?

— E Plouvenez, Aotrou Sant Per.

— Plou... Petra... Plou...

— Plouvenez, Aotrou sant Per.

Ha porzier koz an nenvou da dapout eur c'haier e oa skrivet warnan, e lizerennou aour, hancioi an holl barrezioi kristen hag ivez hancioi kement sant ha santez a oa er baradoz. Kemerout a eure e lunedou aour ha, goude beza grêt eus sec'ha d'ezo, o lakeas war beg e fri hag e stagas da lenn :

— Plou... Plou... Plouarel... Plouéan... Plouyann... Plouvorn... Plouzane... ne welan Plouvenez ebet !

Hag e c'honeze ar paour kêz koz ; abarz ar fin e c'halvas eun el hag e lavaras d'ezan :

— Deus 'ta, élig Doue ; deus da glask, war va c'haier, hano parrez ar person-man.

An el a gemeras laouen ar c'haier.

— Pe seurt parrez eo, Aotrou Person ? emezan.

— Plouvenez, el benniget.

— A ! Plouvenez ? O ! n'eo ket merket war gainerou ar baradoz ; Plouvenez a zo met n'eus Plouvenez ebet ! hag aman n'eus den ebet en holl eus a Blouvenez.

— Salver Jezuz ! emeze ; n'eus den er baradoz eus a Blouvenez.

— Tra ! tra ! Aotrou Person, n'eus den ebet !

— E pelec'h emaint 'ta neuze ar re holl a zo maro du-man abaoe m'eo bet savet ar barrez ?

— N'ouzoun ket ; marteze e kafot unan bennak anezou er Purgator !

— Er Purgator ? E pelec'h ema ar Purgator ma 'z in da welout ?

Hag an élig Doue, laouen evel ar Spered Santel, luger-nus evel an heol, kregi em dorn : « Deuit ganen, emezan ; me a zo o vont d'ho tiambroug !

Hag ez ejomp dre eun hent goleet a zrez hag a spern ; an hent a oa hir ; goude beza grêt eur pennad mat a vale e-

tigouesjomp dirak eun nor hag e oa skrivet warni an daou c'her-man : Pinienn—Esperans.

— Setu dor ar Purgator, eme an êl ; skoit hag e vezo digoret d'eoc'h !

Hag en eur blega e benn d'am saludi e tispakas e ziousakell hag e nijas d'ar baradoz.

Ha me hag ober « dao ! dao ! » war an nor.

Eun êl, eur c'hleze tan en e zorn a deuas da zigeri :

— Petra 'zo ? emezan.

— E feiz, êlig Doue, eur person, nec'het a-walc'h, o klask e barrisioniz eo a zo aman dirazoc'h ; bet oun er baradoz hag ez eus bet lavaret d'in ne oa hini anezo eno ; setu m'oun deuet da welout aman.

— E pe barrez ez oc'h person !

— E Plouvenez, êl Doue.

Hag an êl tapout e gaier, evel sant Per ha da lenn :

— Plou... Plouzeniel... Ploueskad... Plouider...

Plourin... Mat, Aotrou Person, kaer em eus klask, ne gavan den ebet aman eus ho parrez !

— Den ebet ? Met, Gwerc'hez Vari ! er baradoz, ken nebeut, n'eus hini anezo ; e pelec'h emaint 'ta, neuze ?

An êl a deuas da veza trist :

— E pelec'h, Aotrou Person, e pelec'h 'ta, ken nemet en ifern ; it da welout d'an ifern.

— N'ouzoun ket an hent.

— Gortozit ! Me hen diskouezo d'eoc'h ; met lakit, da genta, ar boutou-man !

Hag e roas d'in eur boutou diamant ; neuze hen am c'hasas dre eun hent goloet a roz hag a vleun ; etouez ar bleunse, avat, e oa aered-viber, amprevaned lous ha tousegi binimus ; an douar ma kerzemp warnan a zeve ; va boutou a oa tomm bero ; pelloc'h e tigouesjomp dirak eun nor skrivet warni e lizerennou tan ar geriou-man : Atao poan, morse ehan ! Eus a bell, an êl he diskouezas gand e viz : « Aze, emezan, ema lojeiz an dud fall hag hini an diaoulou ! »

Pa dostaiz ouz an nor e welis e oa rus glaou ; ne gredis ket skei, rak aoun am oa d'en em zevi, met ober a ris trouz gant va boutou, war ar pave, ha neuze e paseen, muia ma c'hellen. Lusifer, mestr an diaoulou a glevas. Korn-zigeri a reas an nor da welout.

— Petra ? boued ar gounnar, emezan, petra 'glaskes aman ?

— Me eo Person Plouvenez ; deuet oun da welout ha ne oa ket unan bennak eus va farrisioniz, dre aman !

— Gortoz ! eme Baolik.

Hag hen tapout e gaier ; o ! eur c'haier bras bras, skrivet warnan hanoiou an holl dud daonet ; hag hen da glask.

— Pe hano ? emezan.

— Plouvenez.

— Plou... Plou... Plouvenez... Plounevez... Plouvenez ! O ! binim an aered viber ! Ho parrisioniz, person daonet, a zo holl aman ; deuit tre, ebarz an ti, da ober eur gwel d'ezo !

Hag e tigoras frank ha ledan dor an ifern.

Ne gredis ket mont ebarz ; met diwar dreujou an nor e welis eno ho tadou, ho mammou, ha preudeur, ho c'hoarezed ; eno, e kichen an nor, edo Per Gerglereg, ne dremene sulvez ebet hep kaout digarez da vont da storlokat, dre an hent-chou doun, gand e garr bras, daou loen starnet outan : e labour, en ifern eo teurel keuneut war an tantad ha kaer en devez redek e vez ar youc'h warnan bepred ; harp ennan edo Fanch ar Bleud, ar miliner, a varvas en deiz all hag a oa laer beteg e veud ; edo en eul lenn dour bero, o kemmeski, gand e zaouarn, eur sac'had glaou entanet ; pelloc'h, edo Laou ar Porc'hell, a varvas, warlene, gand e govad ; kondaonet eo da eva dour-goulou a zev e vouzellou ; en e gichen e oa Soazik ar Ger-Uhel, a oa, breman ez eus pemp bloaz, koanta plac'h ar barrez ; en ifern, he bleo a zo leun a aered ; en eur c'horn, em eus gwelet Jefig Penn-an-Tour, an teod fall-se a zispennas brud vat kement all a dud ; en he genou, entanet evel eur forn, e oa daou amprevan o krignat he zeod. Ha Lizig Fich-Fich, a lezas ken alies all he enor da goueza er fank... ema eno en eul lennad peg bervet.

Ha Job al Lous, a vernie arc'hant war arc'hant ha n'en devoa gweneg ebet morse da rei da zen ; en ifern ema, e kreiz an tan, o konta kagal denved ruz-glaou...

Ha re all c'hoaz, kals re all...

O klevout o ferson, Plouveneziz a lenne : « Parrisioniz ker, eme an Aotrou Person, n'it ket da ober evel ho tud koz ; a-walc'h ha re a zo abenn breman, eus ar barrez-man en ifern ;

ret eo d'eoc'h degas gwellaenn en ho puhez ; er zizun-man, e tenio aman beleien d'ho kovez ; warc'hoaz e vezo kovesaet ar vugale ; dimeurz, ar re goz ; c'houec'h pe zeiz miliner ha daou gemener a zo er barrez ; ar re-se a deuo dimerc'her ; labourer hon devezo kals, mar gellomp, en eun dervez, gwalc'hi koustiansou an nao-se ; epad ar rest eus ar zizun, e kovesainp ar yaouankizou a zo holl tud skanv ha diboeil !

Plouveneziz a zelaouas mouez o ferson ha diwar ar mare-se, parrez Plouvenez a zo denet da veza eur barrez ha ma ne d'eo ket mat mat e'hoaz, n'eo mui, da vihana, ar barrez fall daonet ma oa gwechall.

D. AR MEZOU.

Kuzulioù ar Geginerez

KIG-BEVIN

Troc'hit a dammou tano ar c'hig-soubenn, en eur plad, da vont war an tan ; taolit warnan pebr hag holenn, siboulez hag amann, ognoun a dammou, rouzet en amann ; eun tammig kignen ; goloit gant paladur-bara ; lakit ar plad war al ludu tomm ; abenn eun hanter-eur e vezo dare da zibri ; lod a laka ive eur banne gwin egr hag eun tamm bleud kemmesket gant dour.

Founnusoc'h e vez eget dibri ar c'hig-soubenn heb netra.

KOUIGNENN VREIZ

Eun hanter-lur vleud, eun hanter-lur sukr malet, eur c'hartoron amann, ha c'houec'h vi, setu petra hoc'h eus ezomm :

Dispartiit ar melen dious ar gwenn, ha kemmeskit ar melen eus ho c'houec'h vi, gand an traou all ; ar gwenn a vezo baset, ha kemmesket ive da c'houde ; lakit ive, neuze, rezin ebarz (eur c'hartoron) hag eul litrad laez ber-
vet, eun tamm amann teuzet, ennan eul loaiad « roum » pe « odivi » da rei gwelloc'h blaz ; kemmeskit mat adarre ; lakit amann war ar plad, d'e larda ; taolit an holl draou ebarz, ha lakit er founn epad diou eur pe ziou eur hanter, gant ma ne vo ket re a dan en ho fourno. **LIZIG.**

Petra eo kevredigez micherourien Vreiz?

EUR VREUDEURIEZ

Breuriez-veur micherourien ha micherious Breiz. A drugare d'ez, e pep parrez, e pep kanton, e pep rannvro, micherourien ar prenn hag an houarn, ar bevans hag ar gwiskamant, a zilez ar c'hiz da veva peb unan en e goz, a ra anaoudegez an eil re gant ar re all, a ro dourn an eil d'egile evit en em harpa.

EUN NERZ

Dre niver hec'h izili (ouspenn 10.000 da c'houel Mikael), dre he strolladou departemental stummet-mat ker-kouls war dachenn ar micherious ha war an tachennou all, he deus K. M. V. ar gwir da lavarout ez eo-hi Strollad micherourien diskouezusa ar vro. Harpet eo war ar gevredigez vras hanvet « Confédération de l'Artisanat Familial de France » ha war 45.000 ezel houman ; emgleo he deus graet gant ar 190.000 micherour bodet er « C'homité d'Entente et d'Action Artisanales de France ».

EUN SERVIJ

Da gelennata ar vicherourien, dre « Levrig ar Micherour », skrivet hag embannet ganti evito ; dre ar gelaouenn, « L'Artisan », a gas d'ezo bep miz ar c'helou diweza, a studi evito al lezennou diweza, h. a., dre ar bodadegoù, ma komz d'ezo enno gwella prezegerien ha micherourien ar vro, diwarbenn ar c'hudennou a ro prederi d'ezo :

D'o difenn, dre servij al Leziou-barn, servij an Tailhou, servij an Asuransou, h. a., savet e-kichen pep Unaniez departementel, — dre ar unaniezou micher (sindikajou) savet e-barz pep unaniez, — a bled a-ratoz gant goulennoù ha kudennoù pep micher ;

D'en em anaout ha d'en em harp, dre segretouriez oberiant ar pemp Unaniez, — dre guzul ar Gevredigez, dre Unaniezou-Micher ar Gevredigez, dre an Diskouezadegoù hag ar C'hendalc'hiou bloaz, hag int a zo gouestlet holl da labourat evit micherourien ar vro nemetken.

AN HOLL VICHEROURIEN,

Eus ne vern peseurt tu politik e vefent, a zo galvet da zont e-barz hor Breudeuriez, en eur rei e-giz-se eur skouer a emgleo oberiant e-kenver o c'henvroiz a zo micherourien ;

da ober o mad eus nerz ar Gevredigez, o kreski he nerz dre zont e-barz ha gwelloc'h c'hoaz dre lakaat he brud-vat d'en em astenn e-touez o c'henseurted ;

da dalvezout evito o-unan servijou ar Gevredigez, studiet ha savet evito, evit holl vicherourien Vreiz.

Evit Bro Leon, skriva da : M. Grignon, 15, rue Neuve, Landerneau.

Evit Bro Gerne, skriva da : Union des Artisans du Finistère, 14, rue Laennec, Quimper.

Chomelc'h ar Gevredigez a zo, e Sant-Brieg, 18, rue des Forges.

KELEIER AR MIZ

FAZIOU A ENEB AR WIRIONEZ

Dere'hent gouel Nedeleg, dirak 29 eus e gardinaled, Hon Tad Santel ar Pab en deus diskleriet pegement a vrezel a ra Hitler, en Alamagn, d'an Iliz ; setu aman darn eus e gomzou :

— Embann a reer, emezan, n'eo mui an Iliz katolik ar pezh m'eo bet hag he deus dilezet ar relijion evid ober politik hag e kaver eno eun abeg da skei warni evid en em ziuall diouti.

Va Breudeur ker, Hor Zalver Jezuz-Krist a zo bet tamallet ivez, evelse, ha stlejet dirak Pilat, dre ma lake, eme deodou gaouiat a oa, ar bobl d'en em zevel a-eneb Cesar.

Arabad eo da zen ebet kredi e rafemp-ni politik rak es eo d'an holl gwelet e reomp relijion ha netra ken.

Sur a-wale'h e tleomp lavaret e tle pep den lakat e vuhez den da blepa da lezenn Doue ha da lezenn ar C'hrist. Ober an dra-se petra eo ? Ober relijion pe ober politik ?

Ni, ne fell d'eomp nemed eun dra hepken : ma vezo miret gwirioù Doue gand an dud, a-unanou, ha gand an dud a-vodadou, gand an dud a renk izel koulz ha gand an dud a renk uhel, rak gwirioù Doue eo ivez gwirioù an dud.

FURNEZ AN NEDERLAND

War hon niverenn ziveza hon devoa lavaret petra raed diou vro vihan : an Helvesia hag ar Beljik, e kenver ar yezou a gomzer enno.

An Nederland (Holland) a gemer skouer warno rak eme o paouez digeri dor ar skoliou d'eur rann-yezh komzet en unan eus he unnek rann-vro : er Frisland : « Le dialecte bas allemand des Frisons » (an hano-man eo hano gallek tud ar Frisland) « recule définitivement devant le hollandais littéraire », a lavare Larousse, en e c'heriadur bras, breman ez eus daou ugent vloaz. Hervez hen, ar frislandeg, komzet gand 385.000 a dud, a oa barnet d'ar maro, ha setu ma kerz warzu eur vuhez nevez ha bugale ar Frisland a zesko skriva ha lenn e yez o mammou.

Eur gentel all hounnez roet gand eur vro vihan d'ar Frans, a gendalc'h da ober fae war hor brezoneg, komzet gand 1.400.000 a dud.

« PEUPLES ET FRONTIÈRES »

Revue mensuelle d'information sur les nationalités d'Europe Occidentale. — Directeur : Fred Moyse.

Abonnements annuels :

Etat français et Colonies	25 fr.
Pays adhérents à l'union postale	30 fr.
Autres pays	35 fr.

Tous les envois de fonds doivent être faits au nom de

M. Le Douarain, 60, boulevard de Port-Royal, Paris-V°. Chèque postal C.C. 2207, Paris-14°.

Kement hini a venn labourat a-zevri, evit Breiz, a zo mat d'ezan lenn bep miz « Peuples et Frontières » ; « Feiz ha Breiz » a ginnig d'e Rener nevez an A. Fred Moysse e wella goure'hemennou.

AR YEZOÙ KELTIEK ER SKINGOMZEREZ (T. S. F.)

E Atha Cliath (Eire). Da noz an 31 a viz kerzu diweza, e Radio Athlone e kêr-benn Eire (Iwerzon) ez eus bet eur veilhadeg keltiek. Komzet ez eus bet ouz an holl broiou keltiek hag e yez pep hini anezo.

Hor c'henvroad ker Mill Arden, kannad ar Bleun-Brug en Eire, a oa bet pedet da ober lod ar brezoneg.

D'an 22 a viz genver, e Radio Athlone adarre, ez eus bet sonerezh keltiek : roet eo bet da danya toniou eus Eire, Bro-Skoz, Cymru ha Breiz.

Ar peñz a ziskouez ne raer ket a fae, dre ar bed-holl, war yez Breiziz.

EUR BREZEGENN WAR EIRE (Iwerzon)

D'an 12 a viz genver diweza, an A. Levot-Becot, a reas e ti-kêr Sant-Brieg, ha dirak eur zal leun-chouk, eur brezegenn gaer meurbet diwarbenn Eire, he lennegezh, he sone-
rez hag he istor.

E kreiz ar brezegenn Tinaik Lucia, gant he mouez flour, a ganas soniou keltiek temet eus Irish-Melodies Thomas Moore, Bourgault-Ducoudray, Kanaouennou ar Bleun-Brug : « Rozenn ziweza an hanv, Dalc'h sonj, Skeudenn garet, Dacrou en da zaoulagad » hag all.

An A. Chrétien, rener ar vodadeg, a drugarekeas ar prezezer helavar hag an dimezel Lucia he devoa laket da gana war he muzellou ene Eire, mamm ar Gelted.

EUR PRIZ EVID AR ZONEREZ

Ar priz Lasserre, 8.100 lur, a zo bet roet, evid ar bloaz 1937, d'an A. Guy Roparz, ar mestr-soner breizat.

Kinnig a reomp d'ezan, gant doujans, hor gwella gour-
e'hemennou.

EUR CHALONI NEVEZ

An A. Duparc, en deus hanvet, dere'hent ar bloaz nevez, da chaloni a enor, an A. Mayet, ograouer iliz-veur Kemper, a zo pemp bloaz ha daou ngent a zo oe'h ober skol war ar c'han, hag a welomp bep bloaz e penn lez-varn kanerien ar Bleun-Brug.

« Feiz ha Breiz » a ginnig d'ezan, laouen, e wella goure'hemennou.

SONIOU ! KANIT SONIOU !

Goulennet e vez ouzomp, alies, soniou brezonek da gana, etre an arvestou, pa vez c'hoariadeg ha n'hon devez nemed an hevelep respont da ober atao :

— Prenit trede leor « SONIOU FEIZ HA BREIZ » digant « Union des Œuvres Bretonnes », Pleyber-Christ, C. C. 22.092, Rennes.

Kaset e vezo d'oe'h, dre ar post, evit 14 real ha netra ken : 3 fr. 50.

Darn eus ar soniou a zo ennan a zo anavezet evel : Bro Goz ma Zadou, Kousk, Breiz-Izel, Va Zi Bihan, met estreged ar re-se ha kaeroc'h eged ar re-se a zo el leor-se, p'eo-gwir ez eus ennan 50 son dishenvel.

Anaout a reomp eur beleg hag en deus gwerzet etouez e dud yaouank, en eur ober eur miz, 40 leor « Soniou Feiz ha Breiz ».

Setu aze eur skouer hag a zo da veza heuliet.

« SONIOU FEIZ HA BREIZ » a dlefe beza etre daouarn holl dud yaouank Breiz-Izel, rak eun den yaouank n'eo den yaouank ebet ma ne gan ket ha ma vefent skignet e pevar c'horn ar vro ne vefe ket klevet o tregerni, dre hor mêzior « Tant qu'il y aura des étoiles » ha soniou gallek all hag a c'hellomp lezel, gand ar C'hallaoued, p'hon eus hon unan soniou eun tamm mat bravoc'h eged o re.

EURED

En deizioù tremen eo bet eureujet e Cleder **Yvon-Mari** ar Roux ha **Mari-Fransez Quere**, eus a Lanveur.

BADIZIANTOU

D'ar 14 a viz here eo bet badezet e Cleder **Mari-Jann-Guillou**, eus a Gerivare'h, ha d'an d'an 8 a viz du **Loeiz-Mari-Queguiner**, eus a Groaz-Hent Kervalgar.

KANVOU

Erbedi a reomp ouz hol lennerien, daou eus hor skriva-gnerien, e komzimp anezo er miz a zeu : An **A. Ernault**, Renner Breuriez-veur ar Brezoneg, maro e Sant-Brieg d'ar 6 a viz genver hag an **A. Uguen**, person koz Plougastel, maro d'an 11 a viz genver.

Erbedi a reomp ouspenn, ouz hol lennerien, an **A. Yvon Michel**, bet m'êr e Plougonvelen, epad daou ugent vloaz ha marvet e Poulhorbet d'e zaou vloaz ha pevar ugent.

— An **A. Alan Rannou**, ar breur Kosma-Dominik, skoa-zeller bras Renner-meur Breudeur ar skoliou kristen, ginidik eus a Elliant, marvet e Rom d'ar 16 a viz genver diweza d'e 53 bloaz.

— **Mari-Yvona Mear**, intanvez Eder, beziet e Cleder, d'an 10 a viz genver.

BENNOZ DOUE

Ya ! bennoz Doue d'ar re eus hol lennerien ha lennerezed o deus degaset d'comp eun nebeud arc'hant en tu all d'ar pezh o devoa da bae ha d'ar re o deus degaset d'comp komananterien nevez gant gouelioù Nedeleg ha deiz kenta ar bloaz.

Ar paper a gera kement ma 'z ay ar c'hazetennou, hep dale, da 10 gwennege ; n'eus ket a labourion, nep lec'h, hag e vefe deuet kement a gresk warno, evel labourion ar voule-rez.

Ma n'o divije ket labouret holl skrivagnerien « Feiz ha Breiz », evit netra, hor c'helaouenn a vije bet ouz traon a-benn breman.

Yec'hed ar Vugale**ar "Sirop FERET"****a-eneb an Doken**

Graet gant louzaouennou hag a gaver er mor, ar sirop-mañ a ro nerz hag a yac'ha ar gwad. Ouspenn m'en deus eur vlaz eus ar re wella, louzou all ebet ne ro kement a nerz d'ar vugale hag hen.

« Ramplasi a c'hell ervat an emulsionou, an eol-moru, ar sirop Portal, ar sirop Raifort iodé, hag all... » Ar vertuz en deus da yac'haat ar gwad, ouspenn ar vertuz da zigas an nerz d'an izili, a zo penn-abeg ma n'her roer morse en aner d'ar vugale taget gant an doken, an trouklennou leaz, ar werbl, an doureier fall, droug-ar-roue, hag ar zempladurez a deu war-lerc'h ar ruzel hag an dreo, etc.

En vente dans toutes les pharmacies.

Dépôt principal : **GRANDE PHARMACIE DU PROGRES**, 2, rue de Paris (au-dessus de l'Octroi), BREST.

Klenved ar c'henou hag an dent**L. LAPIQUONNE** SUCCESEUR DE
L. JEZÉQUEL

Tenner dent
Loreet gant skol-vedesinerez Paris

A denn an dent hep poan hag a laka dent nevez, war aour ha war gaoutchouk, hervez ar skouerioù diveza
Gwarantisa a ra e labour

RESEO A RA :

Bep Lun, e **LESNEVEN**, Hôtel Le Roux, ha bep Sadorn, e **BRASPARTS** hag er **FAOU**. — Ar c'habinet a gonsultationou a zo digor e Brest, 4, passage Saint Martin, abou eus beteg kreiz-teiz, ha da 2 eur beteg 6 eur. *Téléphone 0-16*

